

SPOJRZENIE WSTECZ Z MYŚLĄ O PRZYSZŁOŚCI

Przed dokonaniem opisu dziejów instytucji i oceną jej działalności trzeba wskazać kryteria, które mogą być przydatne do zrealizowania zamysłu.

Działalność instytucji nauki, oświaty lub instytucji kultury opisujemy wskazując na ich funkcje, na ogół skutków, jakie wywołuje działalność instytucji bądź zaniechanie działalności programowej, prowadzenie działalności w sposób odbiegający od standardów prakseologicznych lub ekonomicznych, od standardów dobrej roboty.

Zamiar rozpoznania funkcji sprowadzić można do odpowiedzi na kilka pytań. Rozpatrując skutki działania instytucji nie sposób nie pytać o to dla kogo mają one znaczenie fundamentalne, a dla kogo marginalne, epizodyczne. Czy kategorie społeczne, których interesy i aspiracje realizuje instytucja, są tymi samymi, które statut instytucji wyróżnia, czy też inne. Opis skutków działalności instytucji wymaga wykrojenia przedziału czasu, w którym owe skutki mają znaczenie dla różnych kategorii społecznych. Czy jest to jednakowy przedział czasu dla każdej kategorii spośród tych, które doświadczały owych skutków, czy też inny?

W długim przedziale czasu działalność instytucji podlega wpływowi zmian zachodzących w jej otoczeniu. Powstają różne instytucje, przejmują niektóre funkcje instytucji już działających. Czy to antycypuje zmiany i dostosowuje się do nich czy też podlega procesowi marginalizacji? Co sprzyja zachowaniu ciągłości w działalności instytucji a co sprzyja zmianie, gdy zmienia się otoczenie? Czy zmiany w działalności instytucji mają głównie uwarunkowania wewnętrzne czy zewnętrzne?

Twórcą społecznego obrazu instytucji są środki masowego komunikowania. Ten obraz ma raczej kontury wyrysowane przez informacje o niektórych aspektach jej działalności. O funkcjach instytucji świadczą także opinie upowszechniane przez środki masowego komunikowania. Niektóre pytania odniesiemy do Lubuskiego Towarzystwa Naukowego. Po trzydziestu latach działalności retrospektywny ogląd gubi wiele epizodów, które mają własną wartość poznawczą po wkomponowaniu ich w ciąg wydarzeń kreowanych przez tę organizację. Poza tym ciągiem niewiele mówią o niej. Uwolnieni od powinności kronikarza wydarzeń możemy spojrzeć na bieg wydarzeń bardziej panoramicznie. Po uwagach metodologicznych przechodzimy do odpowiedzi na pytania.

Jakie źródła wiedzy pomagają w tworzeniu obrazu dziejów instytucji? Jest ich kilka. Urzędowe dokumenty tworzone przez nią, wyniki badań naukowych, doświadczenia osobiste autora, który ów obraz tworzy, przekaz nieformalnych informacji o działalności instytucji, publikacje prasowe, audycje radiowe lub telewizyjne. Przy tworzeniu panoramy, doświadczenia osobiste autora mogą spełniać rolę większą niż inne źródła wiedzy. Wskażemy kategorie, które korzystały z efektów działalności LTN. Na pierwszym miejscu wymieniamy członków Lubuskiego Towarzystwa Naukowego w gronie kategorii społecznych, które mogły korzystać z pomocy tej organizacji lub z efektów jej działalności mających postać wartości zobiektywizowanych. Jakie korzyści mają członkowie Towarzystwa? Okoliczności, od organizacji niezależne sprawiły, że skupiała ona w większości inteligencję humanistyczną. Ta kategoria inteligencji miała bardzo wydatny wpływ na dzieje organizacji. Ona też wzmocniała swoją pozycję korzystając ze wsparcia LTN. Wzmocnienie pozycji inteligencji humanistycznej przejawia się w promocjach i publikacjach naukowych a w dalszej kolejności w zajmowaniu przez tych członków LTN wysokich pozycji w różnych instytucjach politycznych, administracji państwowej, w instytucjach kultury lub nauki. Promocja naukowa, publikacje naukowe pomagały w osiąganiu prestiżu a w dalszej konsekwencji w zajmowaniu wysokich pozycji formalnych w instytucjach określających kierunki rozwoju regionu. Reprezentanci nauk humanistycznych mogli poprzez swoje prace naukowe uzyskiwać prestiż społeczny, wszak łatwiej można było recenzować te publikacje w prasie i zachęcić do ich czytania większe grono osób, także niespecjalistów. Omawiana funkcja LTN nie jest tak widoczna w odniesieniu do przedstawicieli nauk formalnych lub przedstawicieli nauk technicznych. Udział LTN w promowaniu tej kategorii ludzi nauki jest bardziej pośredni i mniej mierzalny niż udział w promowaniu przedstawicieli nauk humanistycznych. Był on realizowany poprzez organizowanie konferencji naukowych, krajowych i międzynarodowych, publikowanie prac naukowych indywidualnych. Rozwojowi naukowemu członków LTN sprzyjały wykłady naukowe wybitnych uczonych z ośrodków akademickich, krajowych i zagranicznych. Nowe ustalenia empiryczne, nowe teorie, nowe koncepcje badań naukowych zostały upowszechnione dzięki osobistemu udziałowi wybitnych ludzi nauki w działalności naukowej LTN. Spróbujmy wskazać, jakie są konsekwencje wspomagania członków LTN w promocjach przez organizację? Dostrzegalne następstwo, mierzalne, to wzrost liczby osób ze stopniem naukowym doktora wśród mieszkańców Zielonej Góry i innych miast regionu lubuskiego. Skutki dalekosiężne mniej czytelne - to powstanie w Zielonej Górze dwóch uczelni - WSIInż. i WSP. Lubuska droga do uniwersytetu - realizowana przy wydatnym udziale LTN - do uniwersytetu jeszcze nie doprowadziła, niemniej powstały już do tego niektóre przesłanki, szczególnie znaczny potencjał naukowy w środowisku miasta Zielona Góra. Przybliżają one urealnienie zamysłu zwerbalizowanego w ambitnym haśle

wymienionym wyżej. Decyzja o utworzeniu uczelni miała charakter administracyjny. Zanim jednak została podjęta, ludzie nauki skupieni w LTN przygotowali przesłanki rzeczowe do jej podjęcia. Sami osiągnęli stopnie naukowe, promowali innych, rozbudowali kontakty naukowe z ośrodkami akademickimi Poznania, Wrocławia, Warszawy. Oni też tworzyli księgozbiory, wzbogacali je własnymi pracami naukowymi. I chociaż trudno wymierzyć udział LTN w tworzeniu uczelni, można jednak oswoić się z mocną tezą, która brzmi: bez LTN tworzenie uczelni przebiegałoby wolniej albo bez takich rezultatów. Jak oszacować funkcje organizacji w regionie, jak rozpoznać te funkcje, gdy posługujemy się takim pojęciem jak region a analizujemy udział jednej organizacji w tworzeniu jego współczesnych dziejów.

Wyodrębnienie się środowiska akademickiego w Zielonej Górze odczytać można jako awans miasta, awans regionu. Obecnie aspiracje kształceniowe kolejnych pokoleń młodzieży tego regionu realizowane są w instytucjach, które mają rodowód w działalności LTN. Natomiast mniej widoczna jest funkcja tej organizacji w stosunku do miast regionu lubuskiego, do ekonomicznych instytucji o szczególnej roli w dziejach Zielonej Góry, innych miast lubuskiego regionu lub grup twórczych o szczególnym znaczeniu w kulturze regionu. Zauważyć można brak monografii miast, instytucji ekonomicznych, naukowych, sportowych, monografii grup twórczych, które firmuje LTN. Nie ma też prac ukazujących dzieje regionu. Wiele naukowych przyczynków, firmowanych przez LTN, stwarza przesłanki naukowe do pisania monografii miast, instytucji lub grup twórczych regionu lubuskiego. Czy te przesłanki okażą się wystarczające do napisania dzieł o miastach, instytucjach, grupach twórczych, o regionie?

LTN oddziaływało na nauczycieli i na uczniów - mieszkańców lubuskiego regionu. Wydawało ono dość regularnie publikacje naukowe i dydaktyczne, które wspomagały nauczycieli w realizacji programu nauczania, studentów niektórych kierunków studiów w opanowaniu metod nauczania, uczniów nauczanych według tych metod w przyswajaniu wiedzy z niektórych dziedzin nauki lub niektórych dziedzin kultury. Nasza wiedza o tej funkcji LTN odnosi się do ofert, do propozycji przedkładanych nauczycielom, studentom, uczniom. Natomiast nie mamy rozeznania, jaki jest społeczny rezonans, recepcja dzieł naukowych lub dydaktycznych, jaki jest społeczny zakres obiegu owych dzieł.

Publikacje naukowe, czy opracowania dydaktyczne, przydatne nauczycielom, studentom, uczniom są rezultatem współpracy LTN i uczelni zielonogórskich. Jest to jeden ze wskaźników ukazujących rolę LTN nie tylko w narodzinach środowiska akademickiego, ale także w ekspansji twórczości naukowej na środowiska pozaakademickie.

Te kategorie społeczne podlegają oddziaływaniu LTN pośrednio, przez publikacje naukowe, dydaktyczne i może poza samymi członkami LTN są dokładnie zdefiniowanymi kategoriami społecznymi, w odniesieniu do których funkcje opisywanej organizacji są uchwytne, chociaż trudne do zmierzenia i

liczba potencjalnych a także rzeczywistych adresatów owych publikacji pozostaje niewiadoma.

LTN zaspokaja potrzeby poznawcze osób, które poszukują informacji naukowych w publikacjach firmowanych przez tę organizację. Zapewne wymienić można wydawnictwa periodyczne. Ich znaczenie wymaga odrębnego potraktowania. Czasopisma naukowe stanowią istotny wskaźnik znaczenia naukowego kręgu skupionego wokół niego. Spełnia funkcje społeczne, grupotwórcze. Taką funkcję spełniały periodyki wydane przez LTN, taką funkcję spełniają nadal.

Nieco bardziej płynny jest zbiór ludzi, którzy korzystali z publikacji periodycznych. Można wyodrębnić te kategorie czytelników, która względnie systematycznie odwołuje się do publikacji w periodykach LTN, traktując je jako źródło informacji o faktach, o wydarzeniach zaistniałych na obszarze historycznie określonym a stanowiących przedmiot zainteresowania ludzi nauki skupionych w LTN. Inną kategorię użytkowników stanowią zajmujący się taką dziedziną nauki, która była promowana przez periodyki firmowane przez LTN. Wielu z nich prowadziło działalność naukową daleko poza krajem. LTN poprzez tę działalność nobilitowało region, miasto będące siedzibą organizacji a także samą organizacją. LTN wpisywało się w świadomość wielu ludzi jako obiekt znaczący, może jako wskaźnik awansu miasta. Realizacja tej funkcji mogła odpowiadać aspiracjom ludzi nauki skupionych w LTN a także aspiracjom władz administracyjnych miasta wojewódzkiego.

Władze miasta i władze województwa są także zaliczane do kręgu potencjalnych użytkowników rezultatów działalności LTN. Kierując się racjami wzmocnienia swojego prestiżu, wspomagały organizację finansowo, a jednocześnie jej działalność uznawały za źródło własnego prestiżu, mecenatu. LTN realizowało potrzeby instytucji ekonomicznych i administracyjnych. Dokonywało oceny różnych koncepcji rozwoju regionu wyznaczonego podziałami administracyjnymi, udostępniało im wyniki badań prowadzonych przez swoich członków, rekomendowało do gremiów opiniodawczych tych instytucji przedstawicieli Towarzystwa. W wydanym przez LTN periodyku publikowane były wyniki badań przydatne instytucjom ekonomicznym, instytucjom administracji państwowej lub instytucjom kultury. Ta funkcja ma skąpe udokumentowanie w sprawozdaniach władz Towarzystwa i trudno oszacować jej zakres a tym bardziej ocenić efekty.

Organizacja realizująca ambitne hasło: *"lubuska droga do uniwersytetu"* miała liczne odnotowania w środkach masowego komunikowania. Tworzyły one obraz organizacji. Co można w takim portrecie dostrzec? Co środki masowego komunikowania rejestrowały z działalności LTN? Najczęściej był to anons o wykładzie uczonego z ośrodka akademickiego, krajowego lub zagranicznego, informacja o naukowej konferencji, o publikacji naukowej firmowanej przez tę organizację, wywiad z prezesem LTN. Środki masowego przekazu odnotowały terminy walnego zgromadzenia LTN. Były to

informacje okazjonalne, związane z rytmem statutowej działalności organizacji a także z merytorycznymi wątkami owej działalności. Natomiast nie spotykamy w środkach masowego komunikowania, lokalnej prasie, radiu omówienia naukowej pracy ludzi nauki skupionych w LTN, albo omówienia programu badań naukowych lub rezultatów przeprowadzonych badań. Ale takie myślenie o LTN odpowiada dominującemu postrzeganiu instytucji nauki przez władze administracyjne i różne kategorie mieszkańców lubuskiego regionu.

Spoglądanie wstecz bez wykreślenia tras, którymi chcemy wędrować do wcześniej wyznaczonych stanów pożądaných, uznać trzeba za zgoła nieowocne zajęcie. Co może odpowiadać aspiracjom a może interesom społeczności miasta lub regionu? Ludzie nauki odpowiadają: silne ośrodki naukowe skupione w instytucjach nauki albo tworzone z myślą o realizacji zadania strategicznego, przesądzającego o pożądaných zmianach gospodarczych, kulturalnych i społecznych regionu przygranicznego. Usytuowanie Zielonej Góry w obszarze przygranicza sprawia, że jej udział w kształtowaniu przyszłych dziejów społeczności tego obszaru wyznaczą instytucje finansowe, gospodarcze, instytucje nauki i instytucje administracji państwowej lub samorządowej. Czy elity określające reguły działania wymienionych instytucji podzielą ten pogląd?

Jakie jest usytuowanie LTN w takim zespole instytucji? Zauważyć trzeba, że nie są znane scenariusze zmian w regionie. Instytucje gospodarcze, finansowe, instytucje nauki i administracyjne mają wycinkowe prognozy odnoszone do obszaru ich działania. Obciążone realizacją obowiązków codziennych, małe znaczenie nadają myśleniu o przyszłości całości większych od ich obszaru działania. Czy LTN może tu poszukiwać szansy realizacji swoich funkcji? Nie można pisać historii miasta bez ukazania funkcji instytucji nauki w jej tworzeniu i nie można tworzyć dziejów przyszłych miast, regionu także, bez wprzęgnięcia w ten proces instytucji nauki.